

Současnost v díle Lva Borského *Vůdcové lidstva a jeho svůdci* (1934)

Dr. LEV BORSKÝ,
první čsl. vyslanec, Řím.

„Nepovládnou dlouho – nanejvýše 100 let, než zklamou a samy se opotřebují liberalismus a ústavní demokracie. Desítky miliard dluhů jsou jediným, co zbude z jejich krátkého vládnutí vedle rozvratu všeho, od náboženství až po rodinu a stát.“ (s. 196)

Biosofie je založena na organickém pojetí národů, jejich kultur a společností, které lze nalézt už v myšlení starých Indů, Řeků i Římanů. Také v evropském středověku nebylo pod vlivem biblických alegorií a vzorů vybraných z řeckých a římských spisovatelů srovnávání lidstva s živočišným tělem ničím neobvyklým. Na počátku novověku teorie Macchiavelliho, Campanelly, Giocciardiniho a jiných tvrdily, že stát, podobně jako člověk prochází cykly dětství, dospělosti a staroby a že podobně jako člověk zakouší i období zdraví a nemocí. Když pak klasické mechanistické a individualistické výklady 17. a 18. století (smluvní teorie společnosti, teorie o její umělé povaze atd.) ztratily počátkem 19. století náhle na důvěryhodnosti, znamenalo to velký návrat organicismu v nejrůznějších podobách (Bonald, Maistre, Burke, Müller, Herder, Lessing, Fichte, Kant, Schelling, Hegel, ale také Saint-Simon, Comte nebo Spencer). Ve 20. století ho ovšem nejdůsledněji a nejpůsobivěji formuloval Oswald Spengler. Nálada jeho „Zániku Západu“ - první vydání se objevilo právě v roce 1918 ! – se v Borského knize také zřetelně odráží. [1]

Když se tu říká, že rasy, národy, kmeny a jejich kultury jsou živoucí organismy, není to myšleno jako podobenství. Borský vychází přímo z analogie vývoje jednotlivce a rozlišuje tak v jejich vývoji tři stádia: mladost, mužnost a starobu. Na řadě více či méně věrohodných resp. výstižných příkladů z dějin starých civilizací (antické Řecko a Řím, ale také Indie, Čína, Japonsko aj.), z jejich vojenství, náboženství, filozofie, umění, techniky i každodennosti dokládá, že evropské národy rychle stárnou, nebo že ve většině těchto oblastí jsou již dokonce bezmocnými starci!

Příčina jejich impotence, jak v náboženství, v umění nebo v plodnosti samé, je ryze organická.

Kultura a blahobyt (tedy zchoulostivělost, pohodlnost, požitkářství a z nich vyplývající zeslabení vůle, vysílení charakteru) však toto stárnutí ještě urychlují (zatímco např. náboženská víra jej brzdí). Stejně tak zhoubně působí – šířeny školami a tiskem napříč národem – bezzubé stařecké hodnoty těch, kteří už chtějí jen klid a pohodlí svých pracoven a redakcí.

Mužné hodnoty byly odsunuty někam na okraj, v kaširované podobě je „poslední člověk“ (obyvatel velkoměst, divák) uznává nanejvýš ve sféře zábavy, odkud mu nehrozí žádné osobní závazky, nebezpečí či námaha s nimi spojené.

Cílem biopolitiky je, ve jménu nutnosti života jako předpokladu všeho vůbec, tyto negativní skutečnosti odstranit, tzn. omezit oslabující kulturu a blahobyt a senilním ideologiím vykázat přiměřené místo, jinými slovy zbavit tzv. pokrokovou inteligenci dominantního vlivu na společnost a buržoazii s jejími obchodnickými hodnotami podříditi „kastě“ vojáků s hodnotami mužnými, a ty zase vrstvě politické, duchovní, náboženské, „válečníkům duchovým“ („Chápete nyní, jak tu chtěl nalézt východisko Platon svými třemi stavy ve státě?“). Jejich stát, jako instituce nadaná projevy života tj. schopností vládnout a ovládat, pak začne s biopolitikou v praxi. [2] Borský uvádí pět hlavních požadavků:

I. Mužnou filozofii a náboženství namísto dosavadních stařeckých.

Mužnou filozofií je podle Borského právě biosofie, mužné náboženství v Evropě již neexistuje („mužný katolicismus, v němž se prosadilo pozemské lidství mladých indogermánských kmenů, silnými popudy hnané...“), katolictví i pravoslaví si však přece stále uchovávají jistý mužný potenciál. Ideální by ovšem bylo náboženství „nové“ [3], zformované podle zásad konfuciánství. (s. 151)

II. Udržení početnosti rodiny proti vymírání národa, tj. venkova proti velkoměstu.

„Hlavním hybadlem politického, hospodářského, vědeckého i uměleckého rozmachu národů i zase tříd uvnitř národa...jest přírůstek obyvatelstva. A protože venkov byl a je demografickou rezervou velkoměst, je potřeba obyvatelstvo na venkově udržet. Nutnou obnovu populace zajistí staré patriarchální rodiny s počtem alespoň 4 dětí. [4] Nedopustit, aby individuální stále nabývalo více převahy proti záležitosti druhu!“ (s. 92)

„Mizení početné rodiny je jedním z příznaků rozkladu a stárnutí národů. Nemizí však jen její nejdůležitější funkce, tj. rozmnožovací, nýbrž i ostatní, z nichž hlavní je vzájemná podpora... Její funkce se hází na obec, okres, stát. Zájem rodiny na vzájemné podpoře se tak vytrácí. Člen rodiny si nejde pro podporu a pomoc k rodině jako dříve, nýbrž na obecnost, zvláště na stát. Ale kdežto rodina dávala pomoc opatrně, rozumně, střízlivě s tužkou v ruce, byl a je stát v dobách demokracie přímo nepřičetným plýtváčem. Vyřazení rodiny je po každé stránce zlem pro národ.“ (s. 169)

III. Udržení vojenskosti, „vrcholné to organizace lidské“, a „brannosti“ proti pacifismu a lhostejnosti

„Miroslav Tyrš, zakladatel českého Sokolstva a vedle Riegra jediný český státník 19. století, napsal: Neoddávejmež se klamu. Nikdy nestačil k plnému a zabezpečenému životu národů blahobyt a jednostranné vzdělání duševní...Zbroj v každé pěsti. Zřízení válečné! Stokrát, tisíckrát to budiž řečeno! ...víc ještě než „šablenka broušená“ budiž ručnice rychlostřelná jeho „milá“, kterou ať nikdo neopustí, ať ji vždy opatruje, a za neoddílnou družku svou považuje!“ (s.74)

*„Na Evropu zalidněnou **mírumilovným obyvatelstvem**, přihnou se ze svých přelidněných států hordy Asiatů a budou se tu rozmnožovat podle libosti“. (s. 155)
„...pokles vlasteneckého citu je první známkou úpadku a rozkladu společnosti“. (s. 186)*

IV. Omlazování mladšími kmeny bílého plemene, tj. východem.

„Slované [5] jsou dnes početně v bílé rase jednotkou největší a svého „dne“ ještě neměli, svého vrcholu ještě nedospěli. Jsou poslední velkou biologickou zálohou bílé rasy.“ (s. 29, s. 95)

V. Udržení všech ostatních stránek života jako kultury, techniky atd. v jejich mužných formách proti jejich formám stařeckým.

Zde má autor jistě na mysli kulturu své doby, kulturu měšťáckou („buržoazie, ve všem starou šlechtu napodobující, vynechala z toho právě její nejlepší vlastnosti, tj. porodnost a vojenskost“), z níž pramení všechna naše vnitřní slabost: Dnešní Evropan se raději podvolí, než aby přišel o pohodlí. [6]

Tažení biopolitiky proti blahobytu, kulturnosti, vzdělání („sice často nestojí za mnoho, ale stačí k tomu, aby vlezlo lidem do hlavy, že mají vyšší poslání než být rodiči a vychovateli četné rodiny“), za zdraví, plodnost a instinktivnost není tedy zaměřeno na elity, ale na široké vrstvy. [7]

Borský samozřejmě ví, že na takový program nemůže být biopolitik zvolen, zároveň však ví, že tentokrát jde o všechno:

Nečiníme si žádných ilusí o malé nadějnosti svého počínání. Láká blahobyt a láká kultura tak mocně, že lidé nechtějí ani slyšet o opaku, tj. o zdraví celku, rodiny, národa. Tím tíže jest přesvědčiti je o zkáze pro příští pokolení, na které už mysliti nechce vlivná vedoucí menšina. Po nás potopa, bylo heslem francouzské šlechty, ale tehdy šlo o potopu na jeden stav, zestárnuvší, splnivší úkol a proto už málo významný pro národ. Dnes nejde o stav, o národ, nýbrž o celek bílého plemene, o počátek konců jeho světového panství a ne dlouho potom už o holou existenci, jde o smrt celku. (s. 126-127)

Postaví-li se většina lidí k tomuto nejosudovějšímu problému s lehkomyšlným gestem: co je nám do toho, co bude za sto let, nesmí se ovšem takto k němu stavěti vůdcové, hlavně političtí...Proto - třeba bez naděje - je povinností varovati, chránit, brzdit, otevírat oči.

Končí výzvou:

Nad filosofií biologickou vlají prapory života, zdraví, síly...vy, kdož jste dosud většinou každého evropského národa, nedopusťte, abyste klesli na menšinu...služte myšlence vzestupu bílého plemene. ZA VŮLI K ŽIVOTU, ZA PORODNOST, ZA VOJENSKOST! (s. 215)

RESUMÉ

Kniha Vůdcové lidstva a jeho svůdci se pochopitelně naprosto míjela s tónem zednářsko-salonardských kruhů Hradu a levicové „kulturní fronty“. Také katolická pravice mohla mít pro dějiny, řízené „jakýmis přírodními zákony z pera Charlese Darwina a jeho následovníků, nikoliv Bohem všemohoucím“, jen slova negace a výsměchu.

Vadil i Borského židovský původ. V politickém spektru první republiky si tak kniha nejspíš našla čtenáře mezi radikálně laděnými frakcemi agrárníků, Národní demokracie, u Stříbrného radikálních socialistů („ligistických šedokošiláčů“) a snad i těch členů NOF, kteří nebyli orientováni příliš protižidovsky. Většina z těchto lidí se ostatně v době jejího prvního vydání (1934, nakl. O. Skýpala, tisk TEMPO Praha!) sešla v Národní frontě. Pochvalné recenze přinesl Venkov (Jar. Hilbert), Národní politika (doc. Dr. Boh. Stempel), Polední list a Moravskoslezský deník, které knize shodně připisovaly světový význam.[8] Zajímavým námětem pro badatele zůstává zjištění, zda a jak na knihu reagoval prof. František Mareš, jeden z vůdců Národní fronty a přední český vitalista.

Ukázali jsme, jak moc je dnes řada Borského varování aktuální (nízká porodnost a z ní plynoucí stárnutí obyvatelstva+ příliv přistěhovalců ze třetího světa=pozvolné národní sebevraždy jako důsledek levicových teorií a totální nadvlády ekonomična), jak dalece za sebou jeho dílo nechává „metodický“ a „střízlivý optimismus“ prací jeho vrstevníků, služebných a katedrových profesorů „své doby“. Kniha Vůdcové lidstva a jeho svůdci je však exkluzivní četbou i v tom, že v české filozofické literatuře představuje ojedinělý a osobitý doklad Spenglerova vlivu a působení. [9]

Její pesimismus však nakonec hledá útěchu v přechodu od antropocentrického ke kosmickému: „Život je věčný. Jen jeho dočasné projevy hynou. Co záleží na existenci jednoho národa nebo i celé rasy sub specie aeternitatis? V nesmírných prostorách vesmíru je celá naše planeta nepatrným atomem.“ [10]

Poznámky:

1. Borský se v jednotlivostech odvolává na širokou škálu myslitelů (mj. Le Bon, Danilevskij, Giddings, Lapouge, Simmel), vedle Spenglera má však na celou jeho koncepci rozhodující vliv Nietzsche (jemu jsou také přímo věnovány kapitoly 49. a 50.), jehož nemilosrdná kritika základů křesťanství musela znít mnoha vlastencům z úst „chér Bondy“ ještě rouhavěji, stejně jako odmítnutí měšťáckého moralismu.

Nietzschemu cizí vyzdvihování lidového průměru, které B. přebírá od „völkisch“ teoretiků, není ovšem v rozporu s jeho silnými jedinci, tvůrci epoch (vůdci) a učiteli, což připomínám pro ty, kteří N. znají pouze z individualistických (liberálních) interpretací.

2. Biopolitika v praxi – Borský chtěl patrně při jejím prosazování a realizaci sledovat italský vzor (zvláštní zákonodárství pro zvýhodňování početných rodin, proti stěhování do měst, za zdravý životní styl). O eugenice píše na s. 122 s patrnou skepsí: „...jedině eugenické hnutí, ovšem en masse a cílevědomě praktikované, by mohlo mít ještě vyhlídky na zdar. Možná, že by i dokonalá převýchova myšlení a cítění, odklon od materialismu, pozvednutí ideálních zájmů – (ovšem stále ruku v ruce s eugenikou) – měly příznivý vliv. Jest jen otázkou, zda a jak to lze provést.“ Vedle rasové hygieny (s. 47) zmiňuje okrajově též mnohoženství (s. 176) a výběr:

„Rozhodně nelze očekávat podstatného zlepšení od sebe lépe myšlených kázání moralistů a filozofů proti zjevům, sekundárně úpadek provázejících, od charit, od zákonů, předpisů a nařízení, zkrátka ode všech těch akcí, které léčí příznaky nemoci, nikoli její příčiny. Akce ty jsou sice požehnáním pro jednotlivce, kteří bezprostředně požívají jejich dobrodiní, ale pro budoucnost národa neznamenaají samy o sobě ničeho, ba některé z nich, jako např. ochrana individuí defektních (ať duševně či tělesně), může být škodlivou, když není spojena s kategorickým znemožněním dalšího množení těchto jedinců.“ (s. 123)

„A hygiena a humanita budou se s těmito degenerovanými dětmi piplat, budou je uměle udržovat naživu, a ony se budou dál nezodpovědně a bezstarostně množit.“ (s. 156)

3. Borský má na mysli spíš „novou“ etiku, a to ještě bez metafyzického přesahu, než náboženství v pravém slova smyslu. Mýty mladých národů jsou mu „vírou v pohádky“. V tomto ohledu zůstává pozitivistou.

4. Rodina se čtyřmi dětmi je obecně uznávána za nejprostší a nejjednodušší lék proti stárnutí národů. Na s. 136 se mj. připomíná, že Mozart, Schubert, Wagner, Dürer, Rembrandt aj., byli teprve čtvrtým dítětem svých rodičů... Dnes se k tématu rodiny ve svých článcích a knihách opakovaně vrací Vlastimil Podracký.

5. Všechny velké poválečné koncepce namířené proti marxistům i plutokratům – od Yockeye až po Fayeho – zastávají a zdůrazňují tuto obrodnou funkci Slovanstva pro Evropu.

6. Ne náhodou shrnul Mussolini svoji doktrínu do jediné věty: „Jsme proti pohodlnému životu.“

7. Podle Borského představ by kulturní elity čítaly nanejvýš 10% obyvatelstva, správní a technicko-průmyslové vrstvy 30%, zbylých 60% připadne na zemědělce a vojáky. Dosavadní závist a nenávisť venkova k pohodlnému, kulturnímu a blahobytnému životu velkoměst, zmizí: Sedlák a voják budou – díky svému postavení ve společnosti – shlížet na měšťáka asi tak, jako frontový voják na nebojovníka.

8. Národní politika upozorňuje, že „pokud se poznatky o stárnutí národů a ras nestanou majetkem nejširších vrstev, pokud budou jako tajné učení ezoterické omezeny na kruh zasvěcenců, nebudou moci nikdy dosáhnout toho, čeho si autor tak vroucně přeje, dalšího

rozkvětu bílé rasy, především ovšem vlastního národa“. Venkov doporučuje knihu všem politikům, aby je „zbavila frází, pod jejichž panstvím dnes Evropa žije“, Polední list mj. oceňuje, s jakou „neohrožeností a upřímností autor probírá tragedii židovské rasy a váží spravedlivě vinu i nevinu.“. Vydavatel pak obecně doporučuje knihu především mladým lidem.

9. Spengler byl u nás jednoznačně zatracen, ať už se pracně vyvracely jeho přírodovědné komparace a paralely (Rádl, Šusta) nebo jen kritizovaly „nehoráznosti, vypjaté sebevědomí a věčné chyby“ (Galla, Kozák, Modráček), často rádoby s prezíravým nadhledem vědců nad diletantem, ve skutečnosti však dost hystericky. Ve starém boji těch, kteří něco jsou, s těmi, kteří to představují, narazili pánové - „ohánějící se“ metodikou a vědeckostí - na mistra, který prostě „je“. Borský, mnohem schematictější a povrchnější, byl však snadnějším cílem...

10. Za zmínku stojí též Borského pojetí rasy, která není „žádným trvalým, nýbrž jen přechodným měřítkem hodnoty národů a dějinných celků“ (s. 147) nebo představa „možnosti vytvoření nějakého budoucího státu všech bělochů“ (s. 149).

Literatura:

KALUS, J.: Recepce díla O. Spenglera v českém myšlení I. republiky. Diplomová práce, nedatováno.

SOROKIN, P.: Sociologické nauky. Praha 1936.